

Bakos András

Kocsmagöz és rokokó

(Bellman versei)

Carl Michael Bellman nagy svéd költő, eddig azonban nem jelentek meg magyarul versei: e kijelentés valószínűleg gúnyos mosolyra ingerli azokat, akik bíznak és bíztak a régi nyugatos műfordítók jó orrában; ha ők nem fedezték föl és nem fordították ezt a svédet, akkor nem is lehet az annyira jó. A kételkedők talán mégis megnézik a könyvet, könnyed mosollyal kinyitják, beleolvasnak, talán elhűlnek egy-egy soron, mondaton, ilyesmiket látnak:

Cornelius tegnap kinyúlt:
Ötven év, s elvitte az úr;
Angyalok közt áll
józanul...

Bellman valóban hiába keresnénk Babits vagy Kosztolányi műfordítás-gyűjteményeiben, hiszen az első magyar költő, aki olvasta és fordította e verseket, Weöres Sándor volt. Neki megtetszett ez a külö-

nös világ, a kocsmagöz és a rokokó elegancia, szeretett volna egy magyar Bellman-kötetet. A könyv, a Fredman epistolái és dalai megjelenését azonban már sem ő, sem a könyv szerkesztője, Csatlós János nem érthette meg.

A kötet fordítóit érdekes munka várta: a versek strófászerkezetei, rímképletei a lehető legbonyolultabbak, váltakozó hosszúságúak és üteműek a sorok. Régi, a magyar költészetben már elkopott, közhelyes fordulatok éledtek újjá azáltal, hogy a fordító világosabb, tisztább szöveget, érdekes, ironikus rímet, esetleg egy-egy Csokonai-versből ismert szót használt. A műfordítások magyar versnek is élvezetesek.

Volt Putifárnak nője

finom,

S szólt, ciceréljünk,

Jóska;

Sír, könyörög, unszolja
nagyon:

Jöjj, aranyom!

Függönyös ágyban

vágyva lobog,

Várja, hogy tépjék, a

rózsa,

Hanem a tuskó bele se

fog,

Nyafog, nyafog.

Hej, lettem volna csak én

Ama Jóska helyén!

A vers a Fredman dalai ciklus harmincyolcadik darabja, melyet Orbán Ottó fordított. Különösen jól sikerültek Gergely Ágnes és Csordás Gábor fordításai, Várady Szabolcs egyetlen fordítása; azonban a könyv nagyon sok jó verse, és talán a legszebb, a Didergés című egy szegedi költő, Baka István magyarátsái. A könyv tehát érdekes olvasmány.

(Századvég, 1993.)

Baka István

Előadás után

(Sztepan Pehotnij versesfüzetéből)

Mint Saljapin a Don Carlos után*
Úgy lopakodtam haza tegnap este
Bár nem dörögtek ágyúk és talán
Célgömb se kószált tarkómat keresve

Mégis szorongtam s úgy gyötört a bú
Hogy én is az Escorialba vágytam
Bár nem vagyok Fülöp s a savanyú
Erzébettel sem osztanám meg ágyam

Talán szuronyt szegezve lenne jó
Rohanni basszus-hangú ágyúszóra?
Inkább Fülöp s az inkvizíció
Mint Posa márki uljanovi póza

Saljapin aznap mint atya s király
Don Carlossal leszámolt volna végleg
De közbeszólt egy véresebb vizsaly
Mit ő nem értett és ma más sem ért meg

Félbeszakadt az az előadás
Az utcák operája hangosabb volt
Így hát ki nyerte meg ma is vitás
Apák s fiúk között a régi harcot

Hogy így esett ne vádold Saljapint
Ágyúk a basszusánál öblösebbek
Lelépett hát a színpadról s a kint
azok folytatták kiktől jött az ötlet

Hogy talpra állítsák a fejeket
Mint Hegelt Marx eltöltve hetven évet
Míg összeállt a Matroska-sereg
Egymásba visszadugható vezérek

Mint Saljapin a félbeszakított
Don Carlosról mentem haza lopódzva
Ágyú se szólt Maxim se kattogott
Éreztem mégis üthet még az óra

S ránk villan újra Iljics fogsora
A jövődö-protézis Auróra

*1917. október 25-én (november 7-én) este F. I. Saljapin Fülöp király szerepét énekelte egy pétervári magánszínházban, miközben megkezdődött a Téli Palota ostroma. Az előadást nem tudták befejezni; a művész az egymásra lövöldöző vörös- és fehérgárdisták elől bújkálva menekült hazáig.

Akkor bizony még buták voltak az emberek, nem éltek tudósok, meg kevesen is voltak. Akkor még Franciaországot sem a frankok lakták, Páris fenséges épületei közül egy sem állott még, hol volt akkor Huglo de Hernaut, aki a Notre Dame kereszthájójában a templomos lovagok titkát sutyorogta baromnézésű szolgája fülébe, aki néhány évvel ezt követően a Fekete Dámában sörözés közben a szívéhez kapott és továbbadta a titkot. Akkor még senki nem hallott Széphelenéről, s Achaia villogó szemű, bősz harcosairól, sőt, a görög istenek közül sem élt még egy sem, nem-hogy Zeusz és az olümposziak nem, de Gaia és Khaosz sem adott magáról életjelt. Bár meg kell jegyezni kedves olvasó, a görög istenek sosem léteztek, ezek bizony az emberi fantázia szüleményei. Gyermeteg élettörténetüket csak azért találták ki, hogy az emberek hosszú téli estéken ne unatkozzanak, míg a Fiú születését várják évezredről évezredre, évszázadról évszázadra.

Ha felsorolnám, mi nem volt még, lassan egy világtörténelmi breviáriumba vezetném be gyanútlan kísérőimet, így hát engedjék meg, hogy magamra szóljak, mi több, üvöltsek: Ne tovább! – s a megfelelő helyről exponáljam a cselekményt.

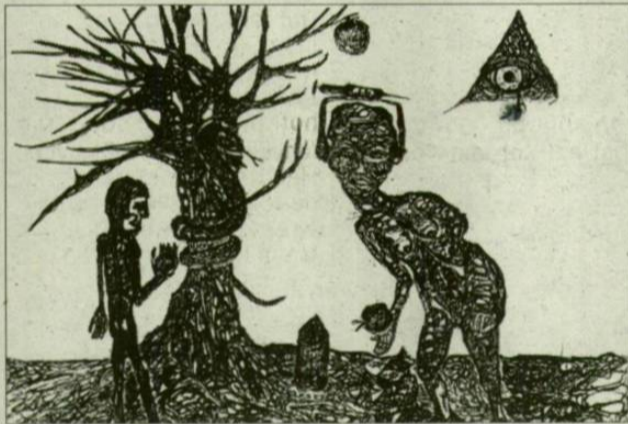
Akkor bizony Frankhont nem a franciák, hanem a számukban és rafináltságukban – mai szóhasználattal élve – silányabb Kromanyóniak és Neandervölgyiek lakták. Am hiába a csekély létszám, a félig csiszolt, jobbára pattintott kőszközők és a harci tudományok kezdetleges ismerete, e két népcsoport mást sem akart jobban, mint egymás rovására az általuk ismert szerény kiterjedésű világ egyedüli urává lenni. Először persze ócska praktikákkal próbálkoztak. Például: – Jaj, ne haragudjatok, ezt a csapdát, azokkal a prima hegyes faciólopókkal

Háy János

Marlonok és Marionok keletkezése

tényleg mamutoknak építettük, igazán sajnáljuk, meg részvétünk. – Így nyifogtak, közben meg számolták: mínusz tizenkét Neandervölgyi (ez akkor irdatlan szám volt, a népesség vagy negyven százaléka, egy egész hadsereg). Măskor meg azt bizonygatták a Kromanyoniak a Neandervölgyi asszonyoknak, hogy férfiak egytől egyig buták, mint a tők, még a faszuk hegye is szőrös, s ha szeretkeznek, olyan, mintha beleestek volna valaggal a fogkefébe. Azt hitték, így majd megakadályozzák további szaporodásukat.

A különböző ártatlannak látszó praktikáknak, melyek terén a Neandervölgyiek nem jeleskedtek, nem azért, mert kevésbé voltak szellemesek, hanem mert a nyílt, tiszta, a test cseleit próbára tevő küzdelmet becsülték, tehát a praktikáknak vége szakadt. Egyértelművé vált, a Neandervölgyiek meg akarják szerezni Kromanyónt, mint a heroikus népek általában: minden hasznossági ok nélkül, csupán a harci virtus kedvéért, a Kromanyóniak pedig Neandervölgyet, amit ők edényeszerű alakjáról Neandertálnak neveztek. Itt szeretetkötet volna nyaralóvezeték létrehozni, afféle regeneráló pihe-puha tanyát a harcokban megfáradtáknak. Úgy gondolták, a völgyön átfutó patakok felduzzasztják és egy rákászásra, halászásra, siklófogásra alkalmas tavat hoznak létre. A tó mellett – ezt már tervezni sem kellett – a leleményes kromanyóni polgárok majd kellemes hétvégi nyaralókat építenek. (Az üdülőövezet kialakítása egyébként meg is történt, bárki ellenőrizheti, ha Francia földre utazik, mert tudvalévő, e küzdelem a Kromanyóniak győzelmével végződött. Ezért van aztán, hogy a Neandervölgyiek

Rózsa István illusztrációja

rekonstruált fejszobrát, bizony majomszerűnek tartja a civilizált közvélemény.)

Újra bocsánatot kell kérem, sajnos ez az öregség, amikor az ember azt hiszi, mindegy miről beszél, csak beszéljen, mert ha becsukja a száját, egy perc, kettő és elpatkol. Tehát hőseink keletkezése itt (helyesebben: errefelé) és ekkor (pontosabban: ekkortájt) kezdődött. Manapság nehéz elképzelnünk, hogy abban a legendás korban, abban a háborútól szennyezett korban egy csapott homlokú, gúnyosan Sire-nek nevezett Neandervölgyibe beleszeressen a karcsú, szőke és kékszemű (ismerik) Kromanyóni. De akkor, abban a titokzatos és csodákkal rejtett korban minden megtörténhetett. A számtalan tiltások, életveszélyes fenyegetések ellenére azok ketten egymásba szerettek.

Azt mondják: írja ide, öngyilkosság, és hagyjuk az egészet, töltsük értelmebben az estét. Ha tehetném. Mert nem az elbeszélő bosszúja önökön, hanem a valóság kényszere: történetünket efféle olcsó hepiendél nem zárhatjuk. Abban a csodás korban az emberek sokkal életvágyóbbak voltak, mint manapság. Egyáltalán nem akartak megszabadulni evilági energiáiktól,

meg valljuk be, a kromanyóni ősnőnek és a neandervölgyi ősférfinék némi szerencséje is adódott. Az istenek közbeszóltak – mondanák a görögök, de hol voltak ekkor még a görögök. Fatális véletlen, hajtogatja egy múlt századi peccovics – ám legyen: a dolog megtörtént.

Oh, majd végső pontot tettem, de hiszen csak a tényt jelentettem be, hogy mi is történt, szinte megfeledkeztem róla:

Egy szerelmes sosem tartózkodik a lakótanya közelében, különösen akkor nem, ha párja az ellenséges törzsből választotta. Egész nap, reggel és este csak azon jár az esze, hogy jobbnál jobb szerelmeskedő helyeket fedezzen föl, messze a rokonság szállásától. Villódzó virágzó fák, levelek közt csillámló napfény, a kromanyóni ősnő bizony tudhatta, hogy nyaralója lesz a mesés flórájú és faunájú Neandervölgyben, és a neandervölgyi ősférfi is biztos lehetett abban, hogy elkerülik majd a nyíltszíni őrászlások, a külalakját és szellemi kompetenciáját

érintő roszmájú megjegyzések. Messze jártak éppen lakhelyüktől, amikor a föld mélyén hánykódó veszett erők megelégték az állandó öldöklést, s az ezzel járó folyamatos kiabálást, csörömpölést, kitortek otthont adó öblükből, s a föld felszínére szökkentek. A hegyek, mi több, a völgyek, mi több, a síkságok, tavak és folyók is megomzduktak.

Iszonytatóan megzavarodott a korábban rendnek vélt állapot. Ami itt volt, az ott lett, a horpadás helyett magasulat, a magasulat helyett horpadás, a szárazföldeken állóvizek és folyók alakultak, míg a korábbi medrekben szárazföldek. Minden más lett, s persze csatározó őslakóink helyzete is igen megváltozott. Számos Kromanyóni egy az egyben meghalt, kit a föld nyelt el, kit tüzes csóva perzselt meg, másokat az ijedség vitt az életvesztésbe. Szörnyű pusztítás volt ez, de mégis maradtak néhányan, pár tucat talán, míg a Neandervölgyiek közül – fájdalmas ezt leírnom – mind elpusztultak. Nem a Kromanyóniak fegyvere győzött rajtuk, ugyan hogy is tudtak volna erőben és harci ügyességben fölérni hozzájuk, legyőzhetetlenek voltak, s hogy nem pusztították el már korábban ellenfeleiket, csak a lovagiasság okán tették. Nem akartak annyi síró anyát, síró gyermeket és leányt látni, így csak a legnagyobb pofájúakat küldték a másvilágra, bosszankodó szavak kíséretében: mért ugatsz kromanyóni kukac. (A kromanyóniak vékony, nyúlánk teste tényleg kukacszerű volt.)

A föld külseje megváltozott, ami eddig szabadon bejárható volt, örökre elrejtett az emberi szem elől, míg más helyek megnyitkák a kíváncsi szellemeknek, hiszen a megmaradt népesség főként effélékből állt. Dölyfös kutakodókból, akik nem bírnak lezöttyenni egy percre sem, csak járnak kelnek mindenfelé, a madarak, az állatok, de még a

nap és a hold nyomában is. A két szerelmes titkos helyét, ahol éppen harmadszor próbálkoztak meg az együttjárással, hatalmas kőpillérek, mászhatatlan szakadékok, hasadékok kerítették el a kutatható világtól. Ritmikus, minden szerelmes által mindig vágyott mozgásukat immár csak a természet leshette ki.

A sziklakoszorúkkal csipkézett völgyöbölben egy másik élet kezdődött el, melynek eredménye a szaporodás és sokasodás volt. A völgy megtellett újszülöttel, majd felnövekvőkkel, aztán megint újszülöttel, akik a szülőkről mind a Marlon és Marion nevet kapták. A titkos völgyi Marlonok és Marionok mindenben mások voltak, mint a Kromanyoniak zavaros külsejű, s még annál is zavarosabb beltartalmú leszármazottai. Mutánsoknak tarthatnánk őket, ahogyan ők is így nevezhetnének minket. Am e két mutáns faj sosem találkozhatott egymással szemtől szembe. A völgy máig rejte van civilizált világunk elől. Sem az égre emelkedő ember, sem a fantasztikus teljesítményű műholdak nem akadtak a nyomára. Azt mégis állíthatom, a hegyek övezetén át létezik egy titkos járat, egy aprócska út, amin kijuthatnak a bentlakók. Itt oszon ki minden évszázadban egy-egy Marlon és Marion. Megjelenésük az első írásos emlékektől végigkísérhető. Szerepelnek nemcsak az akadémikus táblákon, de görög és latin auktoroknál is, sőt megjelenésükről modern nyelveken is született nem kevés beszámoló. Hogy eljöttüknek mi célja van, civilizált emberek számára felfoghatatlan. Talán csak azért jönnek, hogy megmutassák magukat, bár az is lehet – és én ettől félek – valójában gonosz praktikákat eszeltek ki civilizált világunk megsemmisítésére.